

Kalbos klausimai ir užduotys

1

Perskaitykite teksto ištraukas ir atlikite užduotis.

Rekomendacijos mokytojui

Modulio užduotims atlikti rekomenduojama skirti 4 pamokas. Kai kurias užduotis (mokytojo nuožiūra) galima skirti atlikti namuose.

Birutė Mar

GĖLININKĖ

Ištraukos

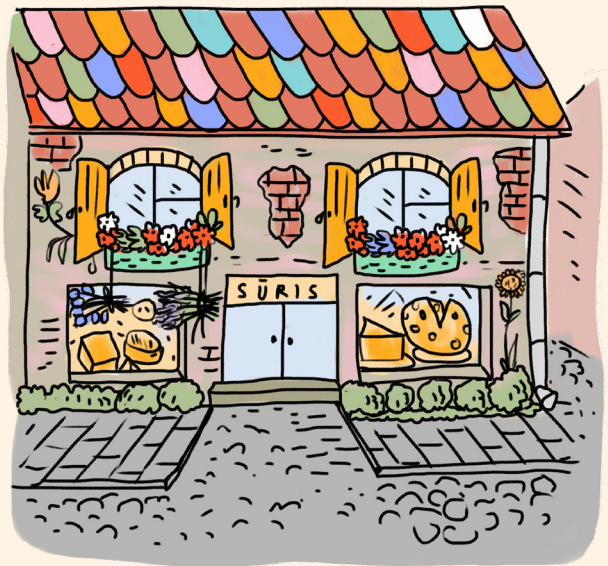
Įsivaizduokite mažą miestelį, kuriame viskas šiek tiek kitoniška. Tartum pasakoje – žemaūgiai namukai spalvotais stogais, akmenimis grįstos gatvės, sulėtėjusio laiko ramybė...

Štai netoli aikštės su trykštančiu fontanu – siaurutė Lietaus gatvelė. Pasukus į ją, dailaus namuko antrame aukšte, – gėlėmis išpuošti langai. Lyg iš mielo saldaus atviruko – nukabinėti daugybe gėlių vazonėlių ir visokių džiovintų augalų ryšuliukų. Atrodė, vėjyje jie skimbčioja lyg varpeliai, o gėlės krykščia iš džiaugsmo. <...>

Maža to, krepšeliai su augalais ant nuleistų virvių rikiavosi žemyn, palei namo sieną – siekė pirmame aukšte esančios sūrininko Adulio krautuvės vitrinos langus.

* * *

Atpjaukite man tą sūrio gabalėlį, kur daugiau skylių! – prašydavo bene kasdien krautuvėje apsilankanti dar viena miestelio keistuoelė – grybautoja ponia Leokadija. Nepatikėsit, ji nieko daugiau neveikė, tik grybavo! Paskui grybus džiovino, kaitino, ma-

rinavo, virė... O žiemą mėgavosi gyvenimu, valgydama džiovintų baravykų sriubą. Ji vietinių buvo praminta „grybų bobute“ – visą gyvenimą pašventė grybams ir žinojo apie juos viską. Net mėgo piešti natūrmortus su voveraitėmis!

* * *

Ir atsitik tu man, kad po žiedais kvepiančiais langais įsikurtų sūrininkas Adulis, negalintis pakęsti virš jo kybančių gėlių sodo. Tačiau gyvenime taip atsitinka gana dažnai, ar ne? Po gėlėtais langais apsigyvena ne itin jautriaširdis sūrininkas, o greta ramybę mėgstančio poeto Klausučio namų įsikuria „Duoniuko kepyklėlė“, kur nuo ryto iki vakaro šurmuliuoja žmonės, atskubantys nusipirkti duonos ir raguolių.

Kai kurie praeiviai, apsilankę pono Adulio krautuvėlyje ar šiaip pėdinę Lietaus gatvę, pažvelgę į viršų iš nuostabos aikteldavo: oho, nieko sau, ir sugalvok tu man! Įdomu, kas už tų langų gyvena? Atrodė, kad ten gyvena gėlės.

Bet kas rytą langą atverdavo laiba rankutė ir iš taškuoto laistytuvo imdavo šlakstyti augalus – lyg graškčiai šokti virš spalvotų žiedų.

* * *

Miestelis, kuriame gyveno gėlininkė, nebuvo į kitus panašus. Žmonės čia įsikūrė jau neatmenamai seniai ir turbūt tuo didžiavosi – norėjo, kad viskas liktų kaip kadaise. Siaurutės gatvės kilo aukštyn į kalną – atrodė lyg akmeniniai laiptai, kuriais miestelėnai šokinėjo aukštyn žemyn. Ir gatvių pavadinimai buvo kitokie nei dideliuose miestuose: Lietaus gatvė, Saulėlydžio aikštė, Vėjų alėja, Tylos gatvelė... Namai – nedidukai, dviejų trijų aukštų, siauručiai kaip gatvės.

Kaimynai, gyvenę skirtingose gatvelių pusėse, ištiesę pro langus rankas, galėjo pasisveikinti, paskolinti druskos ar aliejaus. Ir skalbinius džiovino, nutiesdami virves nuo vieno lango iki kito – per siaurą gatvę. Štai taip.

Žemai papėdėje priešais miestelį tyvuliavęs ežeras miestelėnams atrodė panašus į jūrą. Kitas jo krantas buvo vos matyti.

...už kalnų plytėjo didelis pasaulis. Apie tai bylojo palei ežerą nusidriekęs geležinkelis ir miestelį kartais aplankantis gerasis traukinys.

Traukinys pūškavo iš vieno didelio miesto į kitą ir tik trumpam stabteldavo čia. Traukiniu keliavo laišakai ir naujienos iš tolimų miestų, kur viskas tikriausia kitaip. Taip galvojo čionykščiai žmonės.

Užduotys ir klausimai

Lietuvių kalboje esama nemažai žodžių, padarytų iš kitų žodžių su įvairiomis priemonėmis – priesagomis, priešdėliais – arba sudarytų iš kelių žodžių.

1. Pirmoje teksto dalyje (iki pirmųjų žvaigždžių) raskite:

- priešdėlinių,
- priesaginių ir
- sudurtinių žodžių.

Greta parašykite, iš kokio žodžio jie padaryti. Palyginkite, kuo skiriasi žodžių poros.

Įsivaizduokite ir *vaizduokite*: *įsivaizduokite* – veiksmas, skirtas pačiam (sau) atlikti, o *vaizduokite* – veiksmas, skirtas kitam asmeniui atlikti, reiškiamas liepimas ar prašymas.

Miestelis ir *miestas*: *miestelis* reiškia mažą miestą, skiriasi dydžiu ir t. t.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Rekomendacijos mokytojui

Užduoties paskirtis – suvokti, kada reikia vartoti vieną ar kitą darinį (formą). Juk ne kiekvieną gatvę galima pavadinti gatvele ir atvirkščiai.

Galimi žodžiai

- priešdėliniai:
netoli : toli
išpuošti : puošti
nukabinėti : kabinėti;
- priesaginiai:
kitoniškas : kitoks
namukas : namas
spalvotas : spalva
ramybė : ramus
siaurutė ; siauras
gatvelė ; gatvė;
- sudurtiniai žodžiai:
žemaūgiai : žemas ir ūgis.

2. Sutartiniais ženklais pažymėkite išrašytų žodžių reikšmines žodžio dalis.

Rekomendacijos mokytojui

Užduoties paskirtis – mokyti morfeminės žodžių analizės, kuri yra žodžių darybos pagrindas. Be to, aukštesnėse klasėse puikus žodžių darybos išmanymas padeda tobulinti rašybos įgūdžius.

7.

Kaip surasti Lėjos namą? II dalis

3–4 klasių koncentras

3. Iš pirmosios teksto dalies pasirinkite 3–4 žodžius ir sudarykite kuo daugiau žodžių. Pavyzdžiui:

Mažas – mažytis, mažulis, mažiukas, mažulytis, pamažinti, sumažinti...

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Rekomendacijos mokytojui

Gabiems mokiniams patinka iššūkiai, todėl ši užduotis yra savotiškas iššūkis, kad mokiniai pasivaržytų, kas daugiau sukurs žodžių su įvairiomis darybos priemonėmis. Užduotis taip pat orientuota į žodyno turšinimą.

Galimi užduoties atsakymai:

stogas - stogelis, stogiukas, stogdengys, stoglentė, pastogė;

gatvė - gatvelė, gatvytė, gatviūkštė, gatvinis;

spalvotas - spalvoti, spalvingas, bespalvis;

langas - langelis, langiukas, palangė, languotas;

gėlė - gėlytė, gėlelė, gėlininkė.

4. Jau žinote, kad lietuvių kalboje skiriami 4 veiksmažodžio laikai: **esamasis** (ką veikia?), **būtasias kartinis** (ką veikė?), **būtasias dažninis** (ką veikdavo?) ir **būsimasis** (ką veiks?). Veiksmažodžio laikai rodo veiksmų nuoseklumą ir eigą – dabarties, praeities ir ateities įvykius. Prisiminkite, kada kokį veiksmažodį vartojame laiko atžvilgiu.

Antroje teksto dalyje pasibraukite ir išrašykite veiksmažodžius į atitinkamas lentelės grafas. Vėliau užpildykite lentelę pagal pavyzdį.

Veiksmažodžio esamasis laikas	Veiksmažodžio būtasias kartinis laikas	Veiksmažodžio būtasias dažninis laikas	Veiksmažodžio būsimasis laikas
<i>prašo</i>	<i>prašė</i>	<i>prašydavo</i>	<i>prašys</i>
			<i>nepatikėsit</i>
	<i>neveikė</i>		

Veiksmažodžio esamasis laikas	Veiksmažodžio būtasis kartinis laikas	Veiksmažodžio būtasis dažninis laikas	Veiksmažodžio būsimasis laikas

5. Kokio laiko veiksmažodžių pasitaikė daugiausia? Kaip manote, kodėl?

.....

.....

.....

.....

.....

Rekomendacijos mokytojui

Akivaizdžiai dominuoja būtojo kartinio laiko veiksmažodžiai. Taip yra neatsitiktinai. Lietuvių kalboje būtent būtojo kartinio laiko veiksmas reiškia vieną kartą praeityje vykusį veiksma, kuris kalbamuoju momentu tampa aktualus. Taigi užduoties paskirtis – suvokti loginio ir gramatinio veiksmo santykį.

3

Kūrybinė užduotis

Pirmoje modulio dalyje piešėte Lėjos miestelio žemėlapius, padėjote Tomui rasti Lėjos namus. Parašykite instrukciją, kaip nupiešti gatvę, kurioje jūs gyvenate. Galite pasirinkti draugo gatvę ir tiksliai apibūdinti,

INSTRUKCIJA

Instrukcija – tai paaiškinimas, kaip ką daryti, atlikti, veikti.

